

***Summary** As a result of the analysis of energy efficiency indicators in some countries, it was revealed that in this context, the state policy of Belarus should be aimed not only at reducing consumption of fuel and energy resources, but also at increasing the efficiency of their use, increasing the volume of gross domestic product and reducing the anthropogenic load.*

***Keywords:** energy efficiency of the economy, fuel and energy resources, energy intensity of gross domestic product.*

УДК 658.147:658.148

В.Р. Чаплінський,
кандидат економічних наук,
Кам'янець-Подільський національний
університет імені Івана Огієнка

СУТНІСТЬ ЕКОНОМІЧНОЇ КАТЕГОРІЇ «КАПІТАЛ» ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇЇ СТРУКТУРИЗАЦІЇ

Проаналізовано підходи до визначення сутності економічної категорії «капітал», сформовано авторське визначення. Відмічено складності структуризації даної категорії. На базі проведеного дослідження сформовано модель структури капіталу, відмічено особливості її елементів.

***Ключові слова:** капітал, структура, власний капітал, позиковий капітал.*

Постановка проблеми. Сучасна економічна система змінює умови функціонування та розвитку підприємств, відбувається процес реформування ключових факторів успіху, які, в свою чергу, впливають на активи підприємства та суттєво змінюють їх стратегію розвитку. Внаслідок чого виникає ряд запитань стосовно формування та управління капіталом, як ключового активу підприємства. Капітал – одна з найбільш складних економічних категорій, сутність та структура якої є предметом досліджень та дискусій досить довгий період.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Велика кількість науковців у своїх працях досліджували питання сутності економічної категорії «капітал» та особливостей його структури, зокрема: І.І. Агапова., В.Д. Базилевич, І.Т. Балабанов, Г.Н. Богачева, І.А. Бланк, О.І. Бідник, Є.Ф. Брігхем, Л.І. Катан, Р.С. Квасницька, С.М. Клименко, Т.А. Черемісова, Г.О. Крамаренко, А.М. Поддєрьогін, В.О. Подольська, В.В. Селєзньов, Ю.А. Стельмашук, О.О. Суярова, С. В. Юшко та ін., але разом з тим тема капіталу та його структури залишилась актуальною в процесі активного розвитку економіки та інші.

Мета дослідження. Метою статті є дослідження та узагальнення підходів вчених в напрямі трактування економічної категорії капіталу підприємства та побудова на цій основі поняття його структури.

Результати дослідження. Категорія «капітал» походить від латинського «capitalis» – головний. Протягом декількох століть представниками різних економічних шкіл капітал вивчався та розглядався з різних позицій і в різних проявах.

Так, Бланк І. А. під капіталом розумів загальна вартість засобів у грошовій, матеріальній та нематеріальній формах, інвестованих у формування його активів [1, с. 241].

Селезньов В. В. трактував дану категорію як взаємозростаючу вартість, яка виступає у вигляді певної суми грошей, що витрачаються на засоби виробництва, і на заробітну плату робітникам, а потім при продажі виготовленого товару знову перетворюються на гроші, але вже в більшій кількості [2, с. 353].

Так, як вважає Самуельсон: «Капітальні блага, вироблені самою економічною системою, існують для того щоб застосувати їх в якості факторів виробництва для подальшого виготовлення споживчих і інших товарів і послуг. Такі капітальні блага можуть функціонувати протягом як тривалого, так і короткого проміжку часу» [3, с. 390].

Дж. Кейнс, Дж. Хікс, С. Фішер, Ф. Найт розглядають елементи капіталу як засоби забезпечення доходу, «все накопичене багатство, яке можна привласнити» [4].

Бідник О. І. – капітал визначається як власність, що належить фізичним або юридичним особам у даний момент і чітко відокремлена від доходу, отриманого від цієї власності протягом певного періоду [5].

Крамаренко Г. О., Чорна О. Е. визначають капітал як фінансові ресурси підприємства, необхідні для організації його господарської діяльності і використовувані в господарському обороті для одержання доходів і прибутку [6, с.111].

Капітал – це кошти, якими володіє підприємство для здійснення своєї діяльності з метою отримання прибутку, відмічав Поддєрьогін А. М. [7, с 452].

Моїсєєв С. В. трактував капітал як фінансові кошти підприємства, відображені в пасиві його бухгалтерського обліку. При цьому фінансовий капітал поділяється на власний, тобто сформований за рахунок власних джерел фінансових ресурсів, і позичковий, формування якого здійснюється за рахунок позичкових фінансових джерел [8, с. 235].

Катан Л. І. стверджував, що капітал – це накопичений шляхом збереження запас благ у формі грошових коштів і капітальних товарів, що залучаються його власниками в економічний процес як інвестиційний ресурс і фактор виробництва з метою отримання доходу, функціонування яких в економічній системі базується на ринкових принципах і пов'язане з фактором часу, ризику і ліквідності [9, с. 85].

Проаналізувавши існуючі визначення сутності капіталу, можна відмітити, що простежуються три основні підходи до його формування, а саме: [10, с. 421].

- капітал як грошовий ресурс;
- капітал як матеріально-речовий ресурс;
- капітал як виробничі відносини.

Формування постіндустріальної економічної системи зумовило появу ще одного підходу – капітал як нематеріальний актив .

Вивчення різних трактувань та підходів до визначення терміна «капітал», з огляду на наступне практичне використання окремих теоретичних положень за напрямом його структурування, дозволило запропонувати наступне визначення капіталу підприємства – сукупність матеріальних та нематеріальних активів підприємства, як у формі грошових коштів так і не грошовій формі й капітальних інвестицій, що залучаються суб'єктами господарювання до економічного процесу як інвестиційний ресурс і фактор операційної діяльності в напрямі отримання фінансового результату, функціонування яких в економічній системі базується на ринкових принципах і пов'язане з фактором часу, ризику і ліквідності.

Відповідно до сформованого визначення, можна і побудувати структуру капіталу підприємства, яка складатиметься з наступних ключових елементів: власного і позикового капіталу підприємства. При цьому під час розгляду понять власного і позикового капіталу підприємства окремими економістами в них вкладається різний конкретний зміст.

Що стосується власного капіталу, то відповідно до Концептуальної основи МСБО, власний капітал поділяється на підкласи, наприклад, в акціонерному товаристві власний капітал має такі підкласи: кошти, внесені акціонерами; нерозподілений прибуток; резерви, які відображають асигнування нерозподіленого прибутку; резерви, які відображають коригування збереженого капіталу. Така класифікація необхідна для прийняття рішень користувачами фінансових звітів, адже вона передбачає правові й інші обмеження спроможності підприємства розподіляти і використовувати власний капітал. Вона може також відображати той факт, що сторони з однаковою часткою власності у підприємстві мають різні права на отримання дивідендів або на виплати капіталу [11, с. 286].

Наступна класифікація базується на вимогах законодавства. Згідно з НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», власний капітал містить такі складові: зареєстрований капітал, капітал у дооцінках, додатковий капітал, резервний капітал, нерозподілений прибуток (непокритий збиток), неоплачений капітал і вилучений капітал [Загальні вимоги до фінансової звітності : Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1, Затверджений наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. № 73, зареєстровано в Міністерстві юстиції України від 28 лютого 2013 р. № 336/22868 [12].

Що стосується позикового капіталу, то єдиного, загальноприйнятого визначення та структуризації не існує. Найбільш вдало розкрив сутність даної категорії А.М. Поддєрьогін, він розглядав позиковий капітал з позиції фінансового менеджменту, та стверджував, що «Позиковий капітал – це

кошти, які залучаються для фінансування господарської діяльності на принципах строковості, повернення та платності» [13, с.456].

Також досить вдало відмітити О.Р. Романенко, стверджуючи, що позиковий капітал – це грошові кошти власника, призначені для надання кредиту на принципах зворотності та платності у розмірі процентів до суми боргу. Джерелом позикового капіталу є тимчасово вивільнені кошти різних різних підприємств, організацій та фізичних осіб, акумульованих в кредитній установі. Позиковий капітал створюється в результаті неспівпадіння часу продажу товарно-матеріальних цінностей та послуг з їх покупкою, придбанням [14, с. 205].

Висновки. Проведене дослідження продемонструвало підвищену увагу науковців до трактування дефініції «капітал». Проаналізувавши різні тлумачення відмічено багатогранність даної категорії, а саме, капітал ототожнюється з різними економічними категоріями та термінами, що характеризуються з базою створення і розвитку підприємства. Визначено, що формується капітал з двох елементів: власного та залученого капіталу, які в свою чергу мають також розгалужено сітку елементів.

Список використаної літератури

1. Бланк И.А. Управление формированием капитала / Бланк И.А. – К. : Ника-Центр, Эльга, 2002. – 512 с.
2. Селезнев В. В. Основы рыночной экономики Украины [Текст] : учеб. пос. / В. В. Селезнев. – 2-е изд., доп. и перераб. – К. : А.С.К., 2002. – 656 с.
3. Самуельсон П. Економіка / П. Самуельсон [пер. с англ.] – Т.2 – М. : МГП «Алгон», 1992. – 332 с.
4. Fisher I. The Nature of Capital and Income. – L., 1977. – 278 p. : <http://cowles.econ.yale.edu/P/cd/d09b/d0992.pdf>
5. Бідник О. І. Поняття капіталу підприємства та його еволюція [Електронний ресурс] / О. І. Бідник // Науковий вісник. – 2007. – Режим доступу : http://www.nbuu.gov.ua/portal/chem_biol/nvnlts/17_2/131_Bidnyk_17_2.pdf. – 15.02.2013. – Назва з екрана.
6. Крамаренко, Г. О. Фінансовий менеджмент [Текст]: підручник / Г. О. Крамаренко, О. Є. Чорна ; Дніпропетровський ун-т економіки та права. – К. : ЦНЛ, 2006. – 520 с. – ISBN 966-364-151-7.
7. Поддєрьогін А. М. Фінансовий менеджмент [Текст]: підручник / Кер.кол.авт. і наук. ред. проф. А. М. Поддєрьогін. – К.: КНЕУ, 2008. – 536 с.
8. Юшко, С. В. Критичний аналіз економічної сутності поняття «капітал підприємства» [Текст] / С. В. Юшко, А. А. Лугова // Вісник економіки, транспорту і промисловості. – 2011. – № 36. – С.234–238.
9. Катан Л. І. Фінансовий менеджмент [Текст] : навч. посібник / Л. І. Бровко, Н. П. Дуброва, Н. В. Бондарчук. – Суми: «Довкілля», 2009.

– 184 с

- 10.Бланк И.А. Управление формированием капитала / Бланк И.А. – К. : Ника-Центр, Эльга, 2002. – 512 с.
- 11.Бутинець Ф. Ф. Бухгалтерський облік у зарубіжних країнах / Ф. Ф. Бутинець, Л. Л. Горецька. – Житомир : ПП «Рута», 2002. – 544 с.
- 12.Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13/page>
- 13.Поддєрьогін А.М. Фінанси підприємств: Підручник. 3-тє вид., перероб. та доп. – К.:КНЕУ,2000. – 460 с.
- 14.Романенко О.Р. Фінанси: Підручник. 4-тє вид. – К.:Центр учбової літератури, 2009. – 312 с.

The approaches to the definition of the essence of the economic category "capital" are analyzed, the author's definition is formed. The difficulty of structuring this category is noted. On the basis of the conducted research, a model of capital structure was formed, features of its elements were noted.

Key words: capital, structure, own capital, loan capital.

УДК 331.5.024.5

Л.Л. Шамілева,
кандидат економічних наук,
А.Д. Шастун,
кандидат економічних наук,
Інститут економіки промисловості НАН України

РОЗВИТОК ТРУДОВОЇ СФЕРИ НА ЗАСАДАХ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЯК СОЦІАЛЬНИЙ РЕСУРС ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ

У статті на підґрунті ієрархічної структурної визначено інтегральний показник розвитку трудової сфери на засадах соціальної відповідальності, проаналізовано його тенденції та зміни, вплив на зміну макроекономічних показників економічного розвитку та ідентифіковані основні резерви рівня розвитку трудової сфери в забезпеченні економічного зростання.

Ключові слова: економічний розвиток, економічне зростання, інтегральний показник розвитку трудової сфери, соціальна відповідальність, резерви.

Системна криза в країні, посилення стану невизначеності та втрати людського, економічного, політичного, соціального, трудового потенціалів значно несприятливо впливають на економічний розвиток країни та економічне зростання. Необхідна термінова активізація та задіяння всіх ресурсів розвитку для зміни ситуації на краще. Саме соціальна